

مباحثه

یا

چل پرواز در آسمان علم

سلسله مباحث حوزوی

ابوطالب تمییری

سرشناسه: نصیری، ابوطالب، ۱۳۶۰ -
عنوان و نام پدیدآور: مباحثه یا بال پرواز در آسمان علم / ابوطالب نصیری
مشخصات نشر: قم: مشهور، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری: ۱۰۴ ص.
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۸-۳۵۷-۰
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: بحث و تبادل نظر
رده بندی کنگره: ۱۳۹۳ ن ۲ / BF۶۳۷
رده بندی دیویی: ۱۵۸/۱
شماره کتابشناسی ملی: ۳۵۹۹۰۳۰

انتشارات مشهور

مباحثه

یا

بال پرواز در آسمان علم

مؤلف:	ابوطالب نصیری
ناشر:	مشهور
شمارگان:	۱۰۰۰
نوبت چاپ:	اول ۱۳۹۳
چاپ:	طه عظیمی
قیمت:	۴۰۰۰ تومان
شابک:	۹۷۸ - ۹۶۴ - ۵۳۸ - ۳۵۷ - ۰

« حق چاپ محفوظ است. »

دفتر فروش:
انتشارات مشهور

- قم: خیابان ارم/ پاساژ قدس/ طبقه پایین/ پلاک ۵/ تلفن: ۳۷۷۴۷۴۶۲ - ۳۷۷۴۶۸۰۶ - ۰۲۵
- دفتر مرکزی: خیابان سمیه/ کوچه ۲۶ / پلاک ۸/ تلفن: ۳۷۸۳۸۹۱۱ - ۳۷۸۳۱۶۴۶ - ۰۲۵

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷	مقدمه مؤلف
	بخش اول: مباحثه چیست؟
۱۵	فصل اول: مباحثه در لغت
۱۶	فصل دوم: مباحثه در اصطلاح
	بخش دوم: مباحثه در قرآن کریم و احادیث معصومین علیهم السلام
۱۹	فصل اول: مباحثه در آیات
۲۲	فصل دوم: مباحثه در روایات
	بخش سوم: چگونه مباحثه کنیم؟
۲۷	فصل اول: روش‌های اجرای مباحثه
۳۰	فصل دوم: شیوه‌های مباحثه
۳۲	فصل سوم: مراحل مباحثه
۳۵	فصل چهارم: آداب مباحثه
۳۵	الف- آداب علمی
۳۸	ب- آداب انضباطی
۳۹	ج- آداب اخلاقی
	بخش چهارم: شرائط و ویژگی‌های مباحثه
۴۳	فصل اول: شرائط مکان مباحثه
۴۵	فصل دوم: شرائط زمان و مدت مباحثه
۴۵	الف- شرائط زمان
۴۵	ب- شرائط مدت

فصل سوّم: شرائط هم بحث	۴۷
الف- تعداد افراد گروه مباحثه	۴۷
ب- نبودن هم بحث	۴۸
ج- صورت‌های چیش اعضای گروه مباحثه	۴۹
د- سن اعضای گروه مباحثه	۵۱
ه- هم بحث مناسب از نگاه بزرگان:	۵۲

بخش پنجم: چگونه کیفیت مباحثه را بالا ببریم ؟

فصل اوّل: عوامل ضروری بالا بردن کیفیت مباحثه	۶۱
فصل دوّم: عوامل تکمیلی بالا بردن کیفیت مباحثه	۶۳
فصل سوّم: زمینه‌های بالا بردن کیفیت	۶۴

بخش ششم: مباحثه در سخنان و سیره بزرگان

فصل اوّل: مباحثه در سخنان بزرگان	۶۸
فصل دوّم: مباحثه در سیره بزرگان	۷۳
الف- نمونه‌هایی از مباحثه در زندگی نجف‌علی عالم‌ان دین	۷۳
ب- نمونه‌هایی از هم بحث‌های عالم‌ان دین	۷۶
ج- چند داستان خواندنی در این زمینه	۷۸

بخش هفتم: آثار و برکات مباحثه

فصل اوّل: آثار مباحثه در سخنان عالم‌ان دین و بزرگان و برخی مؤلفین	
	۸۵
فصل دوّم: آثار مباحثه از نگاه اساتید محترم و طلاب بزرگوار حوزه	
علمیه امام صادق علیه السلام قزوین	۹۲
فهرست منابع	۹۸

مقدمه مؤلف

حمدِ بسیار و شکرِ بی‌مقدار، پروردگاری را شایسته است و سپاسِ فراوان و ستایشِ بی‌پایان، کردگاری را بایسته است که روشن کنندهٔ جهان تاریک با نور دانش و ایمان است؛ آفریدگاری که قرار دهندهٔ توانِ مباحثه و نیروی انتقاد و گفت و گو در نهادِ آفریدگان است.

و سلامِ بی‌شمار و درودِ همیشگی یا پایدار بر پیام‌آورِ خدای رحمان و پیغمبرِ دلسوز و مهربان و خاتم و خاتمِ پیامبران و خاندانِ پاکِ ایشان که گل‌های سرسبدِ ظلالِ هستی و شاگردانِ ممتازِ کلاسِ خداپرستی و پیراسته از هرگونه پلیدی و پستی هستند؛ آنان که با **بال** عصمت، پرده‌های میان خود و خدای خورشید را در بزدند و به جایی که فراتر از اندیشهٔ ماست **پرواز** کردند و در بلندی‌های دور از دیدِ کوتاهِ ما پَر کشیدند و به **آسمان** خداجویی راه یافتند و در **ریایِ موج** و پرتلاطم **علمِ الهی** غوطه‌ور شدند.

و لعنت و نفرین بیش از ریگ‌های زمین بر دشمنانِ ایشان و بدخواهانِ تیره بختِ این دودمان که درآمیخته با پلیدی و بدی و سزاوار عذابِ ابدی و شکنجهٔ سَرمدی هستند.

آنچه پیش رو دارید حاصل تحقیق و تجربهٔ چندین سالهٔ این فقیرِ بی‌بضاعت و حقیرِ دور مانده از سعادت، پیرامونِ یکی از سنت‌های حسنه در حوزه‌های علمیه با نام «مباحثه» است.

نگارنده که دغدغهٔ احیای این عمل ارزشمند و ستودنی را داشته و دارم به نظرم آمد که وقت آن رسیده است که به جای «**شکوه کردن**» به

«شکوه آفریدن» فکر کنم و به جای «بار بودن» به «یار بودن» بیاندیشم و به جای «سر بار بودن» درصددِ «سر باز بودن» باشم و به جای «نگریستن و گریستن» به دنبال آن باشم که «یک نم از یم مشکلات» را به دوش بکشم و به جای این که «قصه‌ها از غصه‌ها» بگویم به «راهکارها برای سبک کردن بارها» بپردازم و به جای «ناکامی امروز» به «شادکامی فردا» چشم بدوزم و به جای «نام و نان و نشان» به «نیازهای این زمان» سرگرم شوم و به جای این که «سستی تن پروران» را بازتاب دهم تا بنالیم، «مباحثه در سیره و سخنان مردان عرصه‌های کار و تلاش و پُر تکاپوهای خستگی ناپذیر» را به نمایش بگذارم تا به خود ببالیم.

اگر چه خود را از «خامان ره نرفته» و «نوسفران ندیده ره» و «رهپویان گریزپای» تارم کار این مسیر پُر پیچ و خم می‌دانم و باید اعتراف کنم که «از ملایان ملاجی عقب افتاده‌ام» و «هنوز اندر خم یک کوچه‌ام» یا الله! گفتم و به جای آن که از گرفتاری‌های طوفان، هراس به دل، راه دهم، دل به دریا زدم و آب به دست گرفتم تا «آموخته‌ها و اندوخته‌های» سال‌های پرفراز و سیب حضور خویش در حوزه را گردآوری نمایم. باور یفرمایید که وقتی آغاز به این کار کردم، «خود قلم اندر نوشتن می‌شتافت» و نتوانستم آن را بر زمین بنهم و آرام بگیرم.

با خود گفتم چرا آنچه که شاید بتوان ادعا کرد که «بیش از هر چیز و پیش از هر چیز» در رشد و شکوفایی علمی حوزه‌ها مؤثر بوده و هست و «قدمتی دارد به پهنای روزگار و درازای زمان و گستره تاریخ» و «بدون آن نمی‌توان خود را در آبشار زلال دانش، شست و شو داد» این‌گونه مورد بی‌مهری طلب قرار گرفته و لگد مال شده است به طوری که نگرانی بسیاری از دلسوزان حوزه را به دنبال داشته است.

چند نمونه از نگرانی‌ها:

۱. «کم‌رنگ شدن مباحثه» بین طلاب از مشکلات حوزه‌های امروز است.^۱
۲. متأسفانه در سال‌های اخیر، شاهد بی‌مهری نسبت به «مباحثه» هستیم.^۲
۳. با کمال تأسف، «مباحثه کردن» در میان حوزویان، امروزه اهمیت گذشته را ندارد.^۳
۴. متأسفانه کم‌توجهی به «سنت حسنه مباحثه» به ویژه در بین طلاب جوان، نشانگر خلأ و فقدان آثار و برکات آن است.^۴
۵. گزارش‌های طلاب از درون نظام حوزوی از «کم‌رنگ شدن مباحثه» خبر می‌دهد.^۵

طلاب محترم! برادران ارجمند و خواهران گرامی!

«مباحثه» از گذشته‌ها، دور در حوزه‌های علمیه رواج داشته و یک امتیاز و نقطه قوت است.

چند شاهد بر این مدعا:

۱. «مباحثه» به عنوان عضوی از پیکره نظام طلبگی تلقی می‌شود.^۶
۲. «مباحثه» یکی از امتیازهای بزرگ حوزه‌های علمیه است که بسیاری از مراکز علمی دنیا از آن بی‌بهره‌اند.^۷
۳. «سنت مباحثه» به عنوان یک مزیت بزرگ نظام آموزشی حوزوی بر نظام دانشگاهی است.^۸

-
۱. پایگاه بین المللی همکاری های خبری شیعه (شفقنا). به نقل از حضرت آیت الله حسینی بوشهری مدیریت محترم حوزه های کشور. ۹۳/۳/۱۷. در دیدار با اساتید سطح عالی حوزه علمیه قم.
 ۲. چگونه مباحثه کنیم؟ ص ۱۰.
 ۳. روش تحصیل ص ۱۱۰.
 ۴. حاشیه ش ۲ ص ۵.
 ۵. طلبه زیستن ص ۱۲۳.
 ۶. منش طلبگی ص ۲۸.
 ۷. تحولات حوزه علمیه قم ص ۱۵۱.
 ۸. طلبه زیستن ص ۱۳۲.

۴. «مباحثه» در حوزه علمیه، سابقه‌ای دیرین دارد.^۱
 ۵. «سنت حسنه مباحثه» از دیرباز در حوزه، متداول بوده است.^۲
 ۶. «بحث» و مناظره طلبان با یکدیگر از نقاط قوت نظام حوزه است.^۳
 ۷. «مباحثه» از امتیازات حوزه‌های علمیه نسبت به دانشگاه‌ها می‌باشد.^۴
 ۸. «مباحثه» یکی از اسباب برتری حوزه‌های علمیه است.^۵
 ۹. «سنت مباحثه» از دیرباز از عناصر ممیزه نظام آموزشی حوزوی قلمداد می‌شده است.^۶
 ۱۰. «مباحثه» یکی از ویژگی‌های نظام آموزشی حوزه‌های علمیه می‌باشد.^۷
 ۱۱. «مباحثه» در بین عوامل مختلف رشد علمی حوزه، نقش بی‌بدیل و منحصر به فردی دارد که با سایر عوامل، قابل مقایسه نیست.^۸
 ۱۲. یکی از مسائلی که در حوزه‌ها کارایی فراوان داشت «مباحثه» است.^۹
- حال باید از خود پرسیم چرا «مباحثه» که از گذشته در حوزه رائج بوده و از نقاط قوت حوزه‌های علمیه است این‌گونه رنگ باخته و کم رونق بلکه بی‌رونق شده است؟! این مایه تأسف است که با این که «مباحثه» در رشد علمی حوزه‌ها تأثیر فراوانی دارد و هیچ چیز نمی‌تواند جای آن را پر کند این همه مورد بی توجهی قرار بگیرد؛ افسوس از این که «آب در کوزه و ما تشنه لبان می‌گردیم».

-
۱. چگونه مباحثه کنیم؟ ص ۱۱.
 ۲. میقات سبز ص ۱۰۰.
 ۳. نظام آموزشی حوزه از نگاه عالمان ص ۱۱۲.
 ۴. شیوه‌های تحصیل و تدریس در حوزه‌های علمیه ص ۱۸۷.
 ۵. آیین داران حقیقت ج ۱ ص ۲۲۲.
 ۶. طلبه زیستن ص ۱۳۱.
 ۷. مجله حوزه ش ۴ ص ۳۷.
 ۸. چگونه مباحثه کنیم؟ ص ۱۰.
 ۹. مدیریت تحول در حوزه‌های علمیه ص ۱۹۲.

طلّاب عزیز!

بیایید به جای افتادن در «دام و کام» ناامیدی، «همراه و همگام» با یکدیگر در جهت پُر رنگ کردن این «سنتِ حسنه» قدم برداریم و «دست در دست هم دهیم به مهر تا مباحثه را کنیم پُر رونق».

بیایید به جای «پرداختن طوطی وار» به دروس که پایان آن رسیدن به سَراب بوده و نقشه‌هایمان نقش بر آب است به کمک مباحثه، دروس را «عمیق و دقیق» بیاموزیم و به آب برسیم!

بیایید «مباحثه» را قدر بدانیم و در برنامه‌ریزی‌ها بر صدر نشانیم و آداب آن را بگیریم و به گاه نیاز به کار بندیم!

بیایید به برکت «مباحثه» آغوش خویش را بر «جویبارهای دانش» بگشاییم و از طور که «باید و شاید» برای آن ارزش قائل شویم!

بیایید «مباحثه دست» را از «گفتار و کردار» کسانی یاد بگیریم که از خود رسته و به حد پیماستند نه کسانی که به دنیا و مال و مقام، دل بسته‌اند!

بیایید «مباحثه» را از کسانی بیاموزیم که وارسته‌اند نه وارفته و وابسته! بیایید از کسانی پیروی کنیم که «راه را از چاه» و «آب را از سَراب» به خوبی باز می‌شناسند!

نکند روزی برسد که بگوییم: «یک زمان غافل شدم صد سال راهم دور شد!»

به راستی

چه شده است که «بسیاری از طلّاب قدیم با اینکه دوست و رفیق یکدیگر بودند، در مباحثه‌های علمی با لنگه کفش به جان هم می‌افتادند» ولی «برخی از طلّاب امروز، مباحثه را فرصتی طلایی برای دور هم جمع شدن و گعده گرفتن می‌دانند» آن کجا و این کجا؟! بزرگان و دلسوزان هر یک به طریقی ما را به «مباحثه» فرا خوانده‌اند.

چند نمونه از فراخوان‌ها:

۱. سزاوار است که طلّاب برای «مباحثه» اهمّیت زیادی قائل شوند.

۲. «مباحثه» به عنوان یک میراث ارزشمند باید حفظ شود^۱.
۳. از درس بدون «مباحثه» باید به شدت پرهیز کرد^۲.
۴. در حوزه، «مباحثه» امری ضروری است^۳.
۵. طلبه باید برای درس و «مباحثه» آن قدر اهمیت قائل شود که گویی کاری غیر از این دو ندارد^۴.

طلّاب محترم و بزرگوار!

بیاید «مباحثه» را بیش از پیش، جدّی بگیریم. ناگفته نپیداست که چون درصددِ بودم که «خوشه چین خرمن بزرگان» باشم و از «سفره فیض آنان» بهره‌مند شوم و «سخنان و راهکارها و سیر آنان» در این زمینه را برای طّلاب محترم به تصویر بکشم، کم‌تر از خود گفتم چنان که معروف است: «خفته، خفته را کی کند بیدار؟»

خداوند را که در این راه، یاورم بود و از عنایت خویش، دریغ نداشت، سپاس می‌گویم و بر همه آنان که دستم را گرفته و پایه یا بردند و شیوه راه رفتن آموختند درود می‌فرستم و از همه کسانی که مرا در مراحل آماده‌سازی این اثر یاری نمودند به ویژه دو طلبه فاضل و ارجمند آقایان فرشید نوروزلو و سیّد محمّد جواد حسینی صمیمانه سپاسگزارم.

ابوطالب نصیری

۱۳۹۳/۴/۲۲

۱. طلبه زیستن ص ۱۲۳.

۲. آینه داران حقیقت ج ۱ ص ۱۲۵.

۳. مدیریت تحول در حوزه های علمیه ص ۱۹۲.

۴. دگرگونی اندیشه